

NGĀ WHANAKETANGA RUMAKI MĀORI

He aratohu mā te pouako

Kei ngā pukapuka *He Aratohu mā te Pouako* ētahi tauira, e kitea ai ngā momo mahi me ngā taumata e hāngai ana ki tēnā o ngā whanaketanga ki tēnā. Hei tauira noa iho aua mahi, hei arataki i tā te pouako aromatawai i te ākongā, hei hanga anō māna i āna ake mahi aromatawai. **Ehara i te mea hei whakamātautau ōkawa ēnei tauira mahi.** Me noho kē te pouako ki te āta whakarongo, ki te āta tiro tiro i ngā mahi me ngā whakamārama a te ākongā i ia rā, kātahi rā ia ka mōhio mēnā kua eke panuku i tētahi whanaketanga, kei te rere ki tua, kei te tōmuri rānei, he aha rānei ngā wāhi e hapa ana, hei whakapakari ā muri iho. Ko ngā hua o te aromatawai hei āwhina i te pouako ki te whakamahere i ngā akoranga kia hāngai tonu ki te taumata o te ākongā, hei whakawhitiwhiti kōrero hoki ki te ākongā me tōna whānau.

Te aromatawai

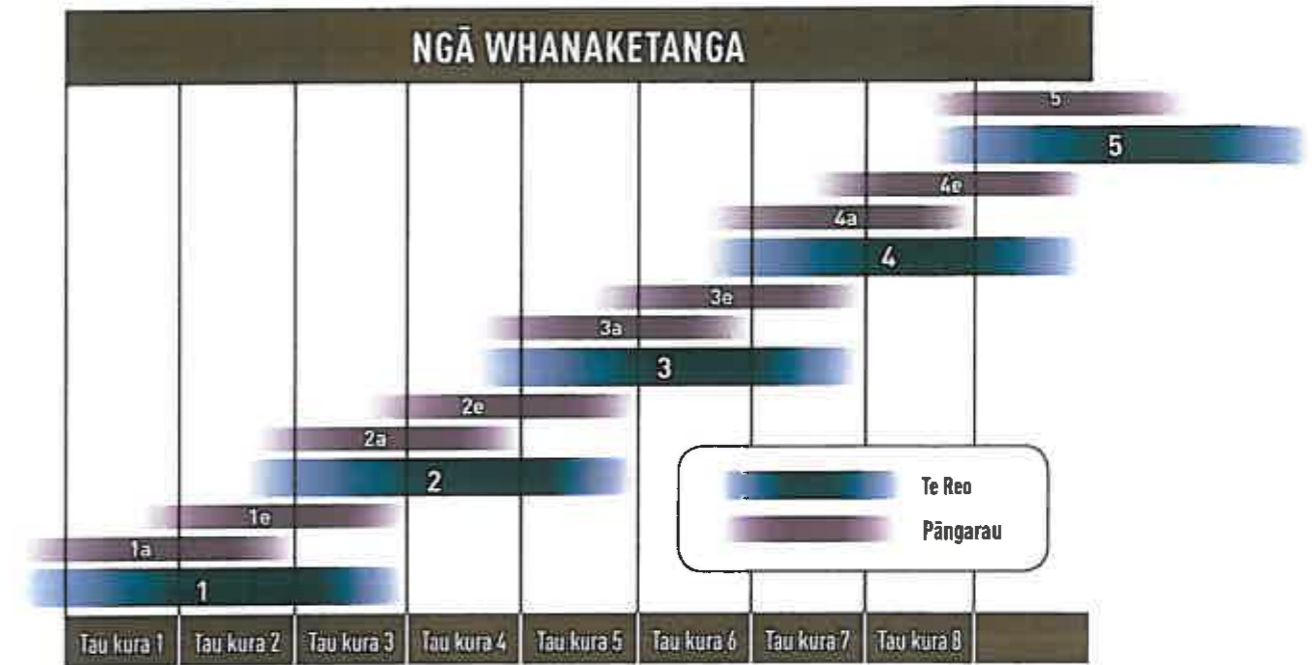
Ko te mōhio ngaiotanga o te pouako hei arataki i tana aromatawai i te eke panuku o te ākongā i ngā whanaketanga. Waihoki, ka haere tahi te aromatawai i te taha o ngā mahi whakaako i ia rā, i ētahi wā ruarua noa iho ko te whakamātautau ōkawa hei taunaki i ētahi wāhanga o ngā whanaketanga. E tika ana kia nui ake i te kotahi noa iho ngā taunakitanga mō te eke panuku a te ākongā i ngā whanaketanga. Mā tēnei e tōtika ake ai, e whaitake ake ai tā te pouako whakatau i te whanaketanga e hāngai ana ki te ākongā. Hei tauira o ngā momo taunakitanga e kōrerohia nei:

- ko te āta mātakitaki tonu a te pouako i ngā mahi o ia rā;
- ko ngā tuhituhi me ngā kōrero a te ākongā;
- ko te angitu o te ākongā ki te whakaoti i tētahi ngohe, i tētahi rapanga rānei;
- ko ngā momo aromatawai ā-motu, pērā i te Uiu Aromatawai o Te Poutama Tau.

E tika ana anō kia rere ngātahi te mahi ako me te aromatawai. Ehara i te mea ko te whakamātautau te momo aromatawai tika mō te tino nuinga o ngā akoranga. Ko te āhua o te ngohe aromatawai, kia rite ki tētahi mahi ako, engari kia kaua e noho hei mahi tauhou ki te ākongā. Ko te tikanga kua waia kē te ākongā ki taua momo mahi. Ka rerekē pea te kaupapa, te horopaki, te reo, te rautaki rānei, engari kua mōhio kē ia ki te āhua o te mahi. Ko tā te kaiako i roto i te mahi aromatawai, he akiaki i te ākongā kia whānui ake āna kōrero, kia hōhonu ake ōna whakaaro, kia hāngai ake tōna reo.

He whānui ake te tipu, he nui ake anō hoki ngā pūkenga, ngā mātauranga, me ngā rautaki a te ākongā i ērā ka tohua mai i roto i ngā whanaketanga nei. Arā anō ētahi āhuatanga o te ākongā hei aromatawai, hei aromātai mā te kura, e mōhiohia ai te kaha neke whakamua o te ākongā. Ko ngā whanaketanga tētahi wāhanga kotahi anake o te aromatawai me te arotake i te ako a te ākongā. Waihoki, me kōrero ngā kura ki ngā mātua mō ngā mea katoa kua tutuki i te ākongā i roto i ana rā ki te kura.

NGĀ WHANAKETANGA RUMAKI MĀORI

Ko tā ngā whanaketanga, he āta tohu i te tipu o te mātauranga me ngā pūkenga o te ākongā, hei āwhina i te pouako ki te whakamahere i ngā akoranga, ki te aromatawai hoki i te ākongā. Mēnā kei muri te ākongā i ngā taumata e tohua ana i te whakaahua i runga ake nei, me āta kimi he huarahi kē atu, he āwhinatanga kē atu, e eke panuku ai taua ākongā. E tika ana kia angitu katoa ā tātou ākongā.

He tāpiripiri ngā whanaketanga, arā, ko te mātauranga me ngā pūkenga katoa e hāngai ana ki tētahi whanaketanga, ka whai wāhi anō ki ngā whanaketanga o runga ake.

NGĀ WHANAKETANGA RUMAKI MĀORI

Ngā Whanaketanga me Te Marautanga o Aotearoa

He mea pūtake mai ēnei whanaketanga i ngā whāinga paetae o ngā wāhanga ako e rua nei o *Te Marautanga o Aotearoa*¹, te reo Māori me te pāngarau. E hāngai ana ngā whanaketanga reo matatini ki te kōrero ā-waha, te pānui, me te tuhituhi o te marautanga reo Māori, ā, e hāngai ana ngā whanaketanga pāngarau ki ngā whenu katoa o te marautanga pāngarau.

E hāngai ana *Ngā Whanaketanga Rumaki Māori* ki ngā taumata 1 ki te 5 o te marautanga. E rima ngā whanaketanga reo, hei tohu i te tipu haere o te reo o te ākongā. E iwa ngā whanaketanga pāngarau, ā, kei te hāngai hoki ki ngā taumata 1 ki te 5 o te marautanga. Hāunga te taumata 5, e rua ngā whanaketanga pāngarau e hāngai ana ki ia taumata o te marautanga.

Kua tuhia he whanaketanga mō te taumata 5 o te marautanga hei kukume i ngā ākongā tino matatau o te tau kura 8. Ahakoa tērā, ki te eke ki te Whanaketanga 4 i te mutunga o te tau kura 8, kei runga te ākongā i te ara kia puta tana ihu i ngā mahi o te wharekura.

Taumata Marautanga	Whanaketanga Reo	Whanaketanga Pāngarau
1	1	1a 1e
2	2	2a 2e
3	3	3a 3e
4	4	4a 4e
5	5	5a

Te ākongā

He rerekē te whanake haere o te ako a tēnā tamaiti, a tēnā tamaiti, nō reira kāore e hāngai ana tētahi whanaketanga ki tētahi tau kura kotahi. He maha ngā taumata whanaketanga e hāngai ana ki ia tau kura, e whakaaturia ana ki te whakaahua e whai ake nei. Kāore e tika ana kia aromatawaia te ākongā i runga i ngā whanaketanga, kia mutu rā anō tana tau tuatahi ki te kura.

¹ Te Tāhuhu o te Mātauranga. [2008] *Te Marautanga o Aotearoa*. Te Whanganui-a-Tara: Te Pou Take Kōrero